

ZEVEN LBO-LEERKRACHTEN OVER HUN LIEF EN (VOORAL) LEED

REACTIE OP MOER 1972-4

Dit is een wat late reactie van een groepje leerkrachten die allen de bijscholingscursus Nederlands in Alkmaar volgen.

Wij waren blij met dit nummer van MOER, gewijd aan taal in het lbo. Toch hebben wij de indruk, dat de schrijvers en schrijfsters van de artikelen niet zo goed op de hoogte zijn van vooral het lhno (= lager huishoud- en nijverheidsonderwijs).

Ons artikel is door verschillende mensen geschreven en zit als volgt in elkaar:

1. Doelstellingen lbo/lhno: hoe functioneert de moedertaal daar binnen?

Beperkingen:

- a. financiële beperkingen;
- b. het basisonderwijs bereidt slechts voor op lbo;
- c. bijscholing Nederlands, een 'compensatie programma'.

Door: mevr. E. Burgerjon van Zanen, mevr. A. Mak, de heer F. Sandkuyl.

2. Leermiddelen:

- a. Gedachte, klank en teken, een taalmethode voor het lhno.

Door: de heer W. Boonstra.

- b. Documentatie en bibliotheek.

Door: de heer J. de Kuijer.

3. Examen, oude en nieuwe stijl.

Door: de heer H. Beckeringh.

4. En dan . . . ?

Door: mevr. N. Fijnheer.

1. DOELSTELLINGEN LBO/LHNO

Hoe functioneert de moedertaal daar binnen?

Naar aanleiding van de artikelen in MOER over taal in lbo (1972, 4) wilden wij graag meer informatie geven over het lbo.

Het blijkt erg moeilijk om een meing te veranderen. Is die school voor lhno nog wel die kookschool van vroeger?

Is die school werkelijk eindonderwijs voor het grootste deel van de meisjes die er naar toe gaan?

De doelstelling van het lhno is de leerlingen in 3 jaar (met ingang van 1 augustus 1973 in 4 jaar) op te leiden via een T-stroom voor het mbo. De meisjes die niet verder kunnen, omdat zij de P-stroom volgden, zoveel mee te geven dat zij weerbare mensen in de maatschappij worden. Dat proberen we te bereiken door aandacht te besteden aan een brede algemene vorming, die wereldoriëntatie, creatieve- en expressieve vaardigheden, wiskunde, beroepenoriëntatie, vaardigheden op huishoudelijk gebied en in het bijzonder onderwijs in de moedertaal omvat.

Vooraf door middel van de taal proberen wij de leerlingen een zodanige taalvaardigheid bij te brengen, dat ze optimaal kunnen functioneren in de maatschappij.

Beperkingen

Onze doelstellingen kunnen we niet volledig realiseren. Dat komt door drie dingen:

- a. financiële beperkingen;
- b. het basisonderwijs bereidt slechts voor op lbo;
- c. bijscholing Nederlands, een 'compensatie programma'.

a. financiële beperkingen

Helaas heeft de overheid erg weinig geld beschikbaar voor deze tak van onderwijs en is het vooral voor scholen waar alleen lager beroepsonderwijs gegeven wordt, een eeuwig schipperen om met de beschikbare gelden uit te komen. Te meer daar onze leerlingen over het algemeen uit de minst draagkrachtige milieus komen en we van hen dus geen grote bijdragen kunnen verwachten.

b. het basisonderwijs bereidt slecht voor op lbo

De leerlingen die het lbo bereiken zijn doorgaans slecht onderwezen.. Te veel aandacht op de basisschool, vooral in de zesde klas geldt de leerlingen die naar de brugklassen van het vwo gaan. De minder bedeelde mavo kandidaten genieten enige aandacht.

Maar een groot deel dat naar het lbo gaat mag koffie zetten, planten water geven, schoonmaken etc. Waar ligt de fout? De te grote klassen?

De te hoge eisen die het vwo stelt of de verkeerde mentaliteit die er heerst t.o.v. de kinderen die maar naar het lbo gaan?

En dat is dan toch altijd nog $\pm 30\%$.

Aan hun speciale (manuele) vaardigheden, aan hun specifieke aanleg en mogelijkheden besteedt de onderwijzer geen of te weinig aandacht. Intelligentieniveau is bepalend voor de mate van belangstelling en interesse van de leraar voor de leerling.

Inderdaad: de leerling die door zijn onderwijzer te stom wordt geacht voor mavo, gaat naar het lbo; en daar komt hij onvoorbereid, wel gewend om in 't pishoekje te zitten.

c. bijscholing Nederlands, een 'compensatieprogramma'

Bijscholing Nederlands voor basisonderwijs is ook noodzakelijk. Zelfs als er financieel niets meer te wensen zou zijn, als we alle leermiddelen kunnen aanschaffen, dan zijn we er nog niet op de basisschool. De didactische her- of bijscholing van alle leerkrachten is een eerste vereiste om ook de doelstelling van het basisonderwijs te realiseren. Goed basisonderwijs is noodzakelijk voor een juiste aansluiting bij alle vormen van voortgezet onderwijs. Niemand kan enthousiast worden voor vernieuwing van het onderwijs, als hij er niet persoonlijk bij is betrokken.

Voor hen die ook op de basisschool de zo nodige verfrissing in het moedertaalonderwijs willen brengen is de bijscholingscursus Nederlands zeer geschikt.

Gedurende twee jaar heb ik deze zeer prettige cursus gevolgd, en heb daar kennis gemaakt met veel nieuwe didactische werkvormen, die ook op de basisschool heel goed gebruikt kunnen worden.

Dit jaar, begin augustus gaat bij voldoende deelname weer een nieuwe cursus van start. Het zou jammer zijn als die bij gebrek aan belangstelling niet zou kunnen doorgaan. Ook leerkrachten van het basisonderwijs zullen er geen spijt van hebben, als zij deze cursus gaan volgen.

Zij kunnen er mee experimenteren om te komen tot een vernieuwde opzet van de mondelinge- en schriftelijke taalvaardigheid.

Bijscholing Nederlands: hard nodig, maar hoeveel weten dat?

In het artikel 'De technische school - een vicieuze cirkel' in MOER 1972-4 blz. 106 e.v. laat Frans van de Pieterman een paar maal de term 'applicatie' vallen. Enerzijds horen we een ongunstig geluid: 'Als men dan ook nog bedenkt dat een applicatie-beleid slechts moeizaam op gang komt . . .' (blz. 111), anderzijds een geluid dat tot tevredenheid zou kunnen stemmen: 'Nu de bijscholing Nederlands op gang begint te komen . . . (blz. 113)

Deze laatste formulering komt ons te positief over. Vanwaar onze skepsis? Als cursisten van de 'bijscholing Nederlands' worden wij elke week geconfronteerd met een opkomst van 6 à 7 mensen, die de regio boven Alkmaar vertegenwoordigen. Wij vragen ons het volgende af: zijn verder alle andere leraren bij het lbo en mavo tevreden over hun vakbekwaamheid ten aanzien van het moedertaalonderwijs?

Behoeft in deze streek slechts één docent bij mavo bijscholing of didaktische verfrissing? Tot deze vragen kom je wanneer je elke week in contact komt met andere enthousiastelingen om met elkaar geestdriftig bezig te zijn met alle facetten van het onderwijs in het Nederlands.

Het applicatie-beleid komt moeizaam op gang (blz. 111) zegt het artikel: Waarom? We kunnen niet oordelen over de andere vakken. Maar bij het moedertaalonderwijs wordt de moeizaamheid in de hand gewerkt, doordat de overheid geen modus heeft gevonden of heeft willen vinden om het volgen van een applicatiecursus Nederlands te stimuleren.

Immers de leraar heeft toch de bevoegdheid om Nederlands op scholen voor lbo en mavo te geven nl. de hoofdacte of de acte volledig bevoegd onderwijzer. Een positief puntje van deze gedachtengang is: je krijgt nu geen bevoegdheid- of actejagers. Het zijn de gemotiveerden, de enthousiastelingen die komen.

Inderdaad . . ., je kunt ze bijna op de vingers van één hand tellen. De toestand is zelfs zo verdrietig dat er een kans bestaat, dat het aankomende schooljaar bij ons in Alkmaar niet met een basiscursus gestart kan worden. Het minimum aantal deelnemers (12) dreigt niet te worden gehaald.

Vanuit deze situatie onze bedenkingen tegen een optimisme dat wij signaleerden in de formulering van Frans van de Pieterman

Hopelijk is de situatie van waaruit wij reageren een uitzondering.

2. LEERMIDDELEN

a. Gedachte, klank en teken, een taalmethode voor het lhno

Ook het lhno heeft tegenwoordig een eigen taalmethode die aangepast is aan de eigen

geaardheid van de leerlingen. De tijd is voorbij, dat men moest werken met een uittreksel van een uittreksel van methoden die gebruikt werden bij het middelbaar onderwijs. Onze school 'De Vijfsprom' in Den Helder gebruikt *Gedachte, Klank en Tekens* van W. d. Jong en H. Frankema.

Deze methode ontstaat als gevolg van de nota van de commissie Ten Have heeft de volgende principes:

1. Een taalmethode dient te kunnen worden aangepast aan de klasse-situatie.
  2. De inschakeling bij de planning, de zelfwerkzaamheid en de studiemotivatie dienen te worden bevorderd.
  3. Een herwaardering van spreken en stellen tegenover spelling, grammatica en het maken van schriftelijke taal oefeningen is noodzakelijk. Dit is o.a. mogelijk doordat elk onderdeel apart in een ringband kan worden aangehouden. Hierdoor is het ook mogelijk eigen werk aansluitend bij klasse-situatie en actualiteit aan te bieden.
- Bijvoorbeeld:

- a. toevallige gesprekken naar aanleiding van actualiteiten;
- b. gerichte gesprekken naar aanleiding van belangstellingsonderwerpen maar door de docent voorbereid;
- c. schriftelijk aangeboden fragmenten proza en poëzie om taalschatverrijking te bevorderen.

Aantekeningen door de leerlingen gemaakt kunnen worden aangevuld met knipsels, tekeningen enz. om voorbereiding te zijn voor spreekbeurten. Schriftelijk uiten moet worden tot het zichtbaar uitbeelden van de mondeling geuite gedachtegang.

De problematiek van zinconstructies, interpunctie enz. moet individueel benaderd en opgelost worden. Het grammatica onderwijs moet zo eenvoudig mogelijk blijven. Behalve de behandeling van de werkwoordsvormen wordt de grammatica zoveel mogelijk behandeld aan de hand van de tekst.

Deze methode is meer aanwijzing en handleiding. Het initiatief moet uitgaan van de docent aan de groepssituatie in zijn klas. De docent krijgt zo alle gelegenheid de individuele woordenschat te vergroten, liefst met die woorden die ingepast kunnen worden in het individueel taalgebruik. Omdat de woordenschat van onze leerlingen gering is, zal veel moeten worden gevraagd van het eigen initiatief van de docent. De doelstellingen, die in het begin zijn geformuleerd, komen niet in de methode volledig tot hun recht. Maar iedere docent kan die doelstellingen, die hij meer tot zijn recht wil laten komen, aanvullen door ingevoegd eigen werk.

b. Documentatie en Bibliotheek

In MOER 1972-4 pag. 121 lezen we in 't artikel *Examen* het volgende: Hulpmiddelen als een schoolbibliotheek of documentatiecentrum zijn er niet op ons soort scholen.

Op diverse l.h.o.-scholen bestaan reeds vele jaren schoolbibliotheken, die vooral verhalende lektuur bevatten. Deze worden gerund door enthousiaste leerkrachten, vaak na schooltijd. Wij hebben bibliotheken gezien van duizend en meer boeken.

Vele scholen maken tegenwoordig excursies naar openbare bibliotheken om de leerlingen te leren hoe zij daar de weg tot alles kunnen vinden.

Naslagwerken op allerlei terrein kunnen ze daar gratis raadplegen. Boeken lenen kun-

nen ze tegen een minimale prijs van twee gulden per jaar voor een lidmaatschap, waarvoor men 3 boeken per keer mag meenemen en 3 weken houden. Wij vinden het beter ze de weg naar de openbare bibliotheek te leren, dan alleen te moeten werken met een onvolledige schoolbibliotheek.

Wanneer ze eenmaal lid zijn van een O.B. zullen ze zeer waarschijnlijk lid blijven, doch indien alleen wordt gelezen van de schoolbibliotheek zullen de meesten eerst een drempelvrees moeten overwinnen.

Nieuwe schoolbibliotheken met verhalende lektuur zullen wel niet worden opgezet, daar dit geen haalbare kaart meer is door de goedkope bibliotheken die veel meer boeken bezitten.

Voor documentatiecentra ligt de zaak anders. Op diverse lbo-scholen is men hier al mee bezig en wisselt men ervaringen en boekenlijsten uit. Dit heeft ook de aandacht van de ministeries.

In januari 1972 is er al een bijeenkomst geweest van een serie lno-scholen verdeeld over het hele land, om te komen tot het opzetten van documentatiecentra. Dit initiatief is enigszins vertraagd door de bezuinigingen van overheidswege, doch is inmiddels wel definitief gestart.

Op 17 scholen wordt hier thans hard aan gewerkt. Wij selecteren op de eerste plaats goede, informatieve boeken en tijdschriften, dia-series, geluidsbanden en grammofoonplaten. Verder verzamelen wij in principe alle artikelen waarvan de leerlingen voordeel kunnen hebben bij hun onderwijs. Wij houden het oog gericht op projektonderwijs.

Al deze werken coderen en katalogiseren wij volgens het Siso-systeem. Dit is precies hetzelfde systeem als in de O.B.'en wordt gehanteerd en mocht ons documentatiecentrum te kort schieten dan is het heel gemakkelijk even binnen te lopen in een O.B.

In het artikel lezen we: hulpmiddelen als een schoolbibliotheek of documentatiecentrum zijn er niet op ons soort scholen.

Heeft de heer Pijnenburg die dit zo stelt, getallen ter beschikking om ons aan te tonen, dat hij gelijk heeft?

Of spreekt hij alleen over Amsterdamse scholen? Of misschien alleen over zijn school?

Er ligt voor hem een dankbare taak te wachten.

3. EXAMEN, OUDE EN NIEUWE STIJL

Laten we ons dan nu, na drie jaar met een al of niet goede methode gewerkt te hebben, op het examen storten.

Tineke Krol schrijft in haar artikel (MOER 1972-4 pag. 121), dat het nijverheidsonderwijs lange tijd geen officieel examen heeft gekend.

Maar wat is officieel? Natuurlijk was er wel een examen. Een schoolexamen. Daarmee had iedereen de vrijheid het beoordelen van de leerling niet te beperken tot twee uur en tien minuten, maar te laten meespreken, hoe het kind drie jaar lang is geweest.

Als dit dan niet officieel genoeg was, bestond de mogelijkheid om binnen de school de leerlingen op te leiden voor een van de IVIO-examens.

Daarmee had de leerling de mogelijkheid een officieel erkend diploma te behalen, dat in de praktijk gebleken is waardevol te zijn. Bovendien hadden we hiermee een prachtig middel tot differentiatie en werken op niveau: Elke leerling deed het examen van

de huishoudschool en de betere leerlingen konden dan nog een of meer extra diploma's behalen.

Maar nee, we sturen IVIO de laan uit en gaan ons eigen examen belangrijker maken. Natuurlijk is daar geen enkel bezwaar tegen, als het maar goed gebeurt. Maar wat doen we? We gaan examineren op de manier die sinds vele jaren bij o.a. het mulo in gebruik was. Dat deze methode op het mavo niet meer gebruikt wordt wegens 'ouderdomsverschijnselen' was waarschijnlijk onze 'vernieuwers' onbekend. En zo komt er dan na drie jaar modern onderwijs een tekst met vragen en een stukje navertellen in een andere persoon. Heeft een van de samenstellers zich wel eens afgevraagd of dit examen geschikt is om te toetsen of we de doelstellingen van ons moedertaalonderwijs bereikt hebben?

Waar blijft de creativiteit? En wie geeft ons een goede methode om bij het mondeling examen na drie minuten voorbereidend lezen, in zeven minuten de mondelinge taalvaardigheid van een leerling te toetsen? Wat wij na drie jaar van de leerling weten, mag niet meetellen. Het examencijfer is bindend. En wie regelt dit dan zo? Dat zal wel eeuwig een raadsel blijven. We horen nooit van collega's dat het zo moet.

Er over praten mag natuurlijk. Ook officieel. Discussiëren heet dat en waarover gepraat wordt heet discussienota. Let wel: Over wat daar in staat is al beslist. Het blijft bij bepraten, mopperen en concluderen dat er toch niets aan te veranderen is. De resultaten van de discussie zijn 'adviezen' die bij voorbaat al terzijde gelegd zijn.

En zo zitten we dan al enkele jaren met hartverheffende examenteksten opgescheept, zoals er ook een in MOER staat afgedrukt. Die Maartje toch. Nee, dan Puk in een andere examentekst. Die zag een parmantig twoseatertje. En onze leerlingen zich maar afvragen waarom iemand toch verlegen zou worden toen ze Puk's huis naderden. Het antwoord moet dan zijn: Deze man wordt verlegen omdat Puk in een groot huis woont, terwijl hij zelf van eenvoudige komaf is. Kom daar nou tegenwoordig eens om. Dit jaar hebben we een nieuwtje. De leerlingen leggen twee volledige examens af, die van verschillend karakter zijn. Het best gemaakte examen is doorslaggevend. We zien één troost: De examens zijn niet al te moeilijk, zodat er naast de examentraining nog tijd overblijft voor wat leukers.

3. EN DAN . . . ?

Na het 2e leerjaar van het lhno gaan de leerlingen verder in de P-stroom of in de T-stroom. Voor lezers van buiten het lhno:

P-stroom = Praktijk-stroom: het accent ligt op de praktische vakken, zoals naaien, zorg voor de voeding, woning, kleding.

T-stroom = Theorie-stroom: het accent ligt op de theoretische vakken, zoals ned. taal, wisk + rek., engels, gesch./aandr., biologie, natuurkunde.

In principe volgen de P-leerlingen eindonderwijs. Onze ervaring leert dat een aantal P-leerlingen na het behalen van het P-diploma nog een jaar terugkomen om te proberen het T-diploma te halen.

Een deel van de P-leerlingen komt na het eindexamen in het leerlingenstelsel (1 dag school - 4 dagen werken), bijv. voor kapster.

De leerlingen, die het T-examen met goed gevolg afleggen, hebben diverse mogelijkheden.

We zullen een aantal vervolgopleidingen bespreken.

1. OVB = Oriëntatie Verzorgende Beroepen

Duur opleiding: 1 jaar, waarvan 3 maanden stage in gezin, bejaardentehuis of ziekenhuis.

2. INAS = Inrichtings Assistente

Duur opleiding: 2 jaar, waarvan 12 maanden stage, n.l. 6 maanden in een ziekenhuis, 3 maanden in een bejaardentehuis. 2 maanden in een gezin, 1 maand vakantie.

3. Vooropleiding lerares (nu: VHBO = voorbereidend hoger beroepsonderwijs)

Duur opleiding: 3 jaar, waarna de leerling verder kan voor lerares huishoudschool, diëtiste, apoth.ass., kleuterleidster.

4. Technologisch school = school voor de levensmiddelenindustrie.

Duur: 4 jaar, maar de leerlingen met een T-diploma komen in de 3e klas.

5. ZA opleiding = Assistente in de zwakzinnigenzorg

Duur: 2 jaar. De opleiding is gecombineerd met werken in zo'n inrichting. Net als voor verpleegkundige.

6. Kinderverzorgstersopleiding

Duur: 2 jaar.

7. Aspirant-leerlingverpleegkundige

Duur: 1 jaar, daarna verder voor verpleegkundige.

8. Diverse opleidingen aan de tuinbouwschool

bijv. hovenierster (2 jaar)
bloemschikster.

Als u stelt in MOER 1972-4 dat lbo eindonderwijs is, dan hopen wij aangetoond te hebben, dat dat niet waar hoeft te zijn.

In cijfers:

in 1972 deden 16 leerlingen P-examen

in 1972 deden 57 leerlingen T-examen

totaal   73 leerlingen

Daarvan gingen 24 meisjes werken.

Er gingen 9 meisjes naar de OVB

Er gingen 13 meisjes naar de Inas

Er gingen 3 meisjes naar de technologische school

Er gingen 2 meisjes naar de vooropl. lerares

Er ging 1 meisje naar de ZA opleiding

Er gingen 3 meisjes naar de asp. ll. verpleegk.

Er kwamen 17 meisjes terug op school voor verdere opleiding (b.v. kantoorklas).

Er ging 1 meisje naar het leerlingenstelsel.

Deze cijfers betreffen de A.M.S. 'De Vijfsprong' te Den Helder.